

УДК 339.543(477):339.92
JEL Foo, F02

І.Є. Журба

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин та туризму Хмельницького національного університету, м. Хмельницький
e-mail: igor.zhurba@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2554-0914>

МИТНО-ТАРИФНІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР

Проаналізовано сучасний стан і закономірності торговельно-економічної співпраці між країнами Європи. Визначено тенденції окремих митно-тарифних аспектів регулювання розвитку зовнішньої торгівлі Україна-ЄС за 2016-2017 рр., з'ясовано їх проблеми та перспективи. Виявлено закономірності та визначено кількісні й якісні показники зовнішньо-торговельного обороту Україна-ЄС. Обґрунтовано структуру основних товарних груп українського експорту в країни ЄС. Визначено питому вагу країн-членів ЄС у зовнішньо-торгівельному обігу України. Проаналізовано використання певних тарифних квот ЄС у межах поглибленої і всеохоплюючої Зони вільної торгівлі (ЗВТ). Визначено закономірності сучасних митно-тарифних аспектів інтеграції України в європейський економічний простір.

Ключові слова: товарний експорт та імпорт, зовнішньо-торгівельний обіг, економічний простір, інтеграція, структура товарних груп, зона вільної торгівлі.

Zhurba I. CUSTOMS AND TARIFF ASPECTS OF UKRAINE'S INTEGRATION INTO THE EUROPEAN ECONOMIC SPACE

The present state and regularities of trade and economic cooperation between the countries of Central and Eastern Europe are analyzed in the article. The trends of certain customs and tariff regulation aspects of the Ukraine-EU foreign trade development in 2016-2017 are determined, its problems and perspectives are clarified. The comparative regularities, quantitative and qualitative indicators of the Ukraine-EU foreign trade turnover in 2016 and 2017 are calculated. The expediency of the main commodity groups of Ukrainian exports to the EU countries is substantiated. The share of EU countries in goods and services trade with Ukraine in 2017 is calculated. The share of EU countries in the foreign trade turnover of Ukraine is determined. The use of certain EU tariff quotas in the framework of an in-depth and comprehensive Free Trade Area is analyzed. The regularities of modern customs and tariff aspects of Ukraine's integration into the European economic space are proved. In the context of the European Union (EU) transformation and the globalization processes intensification, the role of tariff regulation of trade and economic cooperation in the system of international economic relations is increasing. This study is particularly relevant in the context of the Association Agreement functioning and the deepening of the Free Trade Area between Ukraine and the EU, as well as the implementation of the Eastern Partnership Program. It should be noted that Ukraine's trade and economic cooperation with the EU provides an opportunity to carry out economic integration and systematic measures to reform the national economy within international cooperation. The establishment and functioning of the Free Trade Area is primarily concerned with exporters of Ukrainian products, since this will enable the rational implementation of trade and economic activities on the domestic market in the future. It is worth mentioning that the system of customs-tariff regulation has its own specifics of application, but the general regularity is that customs relations are dominant in integration processes. They are the indicator that characterizes the level of real readiness of countries for integration or testifies to the declarations of countries regarding the internationalization of economic life. The purpose of this article is to identify the main trends of customs and tariff aspects of Ukraine's integration into the European economic space.

Keywords: commodity export and import, foreign trade turnover, economic space, integration, commodity group structure, free trade area.

Постановка проблеми. В умовах трансформації Європейського Союзу (ЄС) та активізації світових глобалізаційних процесів зростає роль митно-тарифного регулювання торговельно-економічної співпраці у системі міжнародних економічних відносин. Особливої актуальності набуває дослідження в умовах функціонування угоди про Асоціацію та поглиблену ЗВТ між Україною та ЄС, а також реалізації програми «Східне партнерство». Отже, коли відбуваються системні соціально-економічні перетворення у Центральній-Східній Європі, особлива увага приділяється митно-тарифним аспектам інтеграції України в європейський економічний простір.

Зазначимо, що торговельно-економічна співпраця України з ЄС дає можливість здійснювати економічну інтеграцію та системні заходи щодо реформування національної економіки в умовах міжнародної співпраці. Становлення та функціонування поглибленої Зони вільної торгівлі передусім стосується експортерів української продукції, адже це дасть можливість згодом більш раціонально здійснювати торговельно-економічну діяльність на внутрішньому ринку.

Варто пам'ятати, що система митно-тарифного регулювання має свою специфіку застосування, але загальною закономірністю є те, що митні відносини стають домінантою інтеграційних процесів. Вони є

тим індикатором, який характеризує рівень реальної готовності країн до інтеграції або свідчить про декларативність заяв країн щодо інтернаціоналізації господарського життя.

Аналіз останніх досліджень. У 2004 та 2007 роках, коли Європейський Союз пройшов чергових два етапи трансформаційних процесів, виникла потреба у системному дослідженні проблем митно-тарифного регулювання у торговельних взаємовідносинах не тільки між країнами-членами цього інтеграційного утворення, але й сусідами, зокрема Україною. Значну увагу в своїх дослідженнях з митно-тарифної проблематики у торговельно-економічній співпраці Україна-ЄС приділяли такі вітчизняні науковці, як: О. Білорус, І. Буракоський, А. Гальчинський, В. Геєць, О. Гребельник, А. Румянцев, І. Тодоров, В. Чужиков, О. Шнирков, А. Філіпенко. Переважна більшість зазначених дослідників торкалися питань щодо тенденцій економіко-торговельних відносин Україна-ЄС та особливостей митно-тарифного регулювання. Проте сучасний стан митно-тарифних аспектів інтеграції України в європейський економічний простір потребує подальших досліджень на нових теоретичних і методологічних засадах.

Метою статті є визначення основних тенденцій митно-тарифних аспектів інтеграції України в європейський економічний простір.

Основні результати дослідження. Зауважимо, що Угода про асоціацію між Україною та ЄС – це, насамперед, «дороговказ» щодо реалізації вітчизняних реформ на основі сучасних нормативів і стандартів ЄС.

Варто зазначити, що Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає значне скорочення ввізних мит на товари, які мають походження з обох сторін. Проте Угода виходить за межі лібералізації тарифів і через адаптацію українського законодавства до норм ЄС знижує нетарифні бар'єри в торгівлі, а також узгоджує торгівлю послугами, конкуренцію, захист інвестицій тощо. Щоб привести у відповідність українське законодавство до правил функціонування внутрішнього ринку ЄС, необхідно запровадити низку системних реформ, на впровадження яких встановлені чіткі терміни, а ЄС здійснює моніторинг за перебігом та ефективністю виконання українською стороною домовленостей. Отже, виходячи з зазначеного, розглянемо структуру зовнішньої торгівлі України з ЄС за 2016-2017 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Зовнішня торгівля товарами та послугами України з ЄС у 2016-2017 рр. [6]

Показники	2017 р., млн дол. США	2016 р., млн дол. США	2017-2016 рр.	
			млн дол. США	%
Зовнішньоторговельний обіг з ЄС	43346,0	35386,2	7959,8	22,5
Експорт до ЄС	20049,0	15827,4	4221,6	26,7
Імпорт з ЄС	23297,1	19558,7	3738,4	19,1
Сальдо з ЄС	-3248,1	3731,3	-483,2	-

Аналізуючи табл. 1, бачимо, що у 2016 р. зовнішньоторговельний оборот (ЗТО) України з ЄС складав 35 386,2 млн дол. США, а у 2017 р. він зріс на 7959,8 млн дол. США і становив 43 346,0 млн дол. США. Отже, рівень зростання ЗТО у 2017 р. склав 22,5%, що свідчить про часткове пожвавлення зовнішньої торгівлі України з ЄС. У 2017 р. (порівняно з 2016 р.) у структурі ЗТО відбулося зростання частки товарів (на 25,1%). Якщо вести розмову про частку послуг, то темпи їх зростання у 2017 р. збільшились на 7,5%, тенденції зростання відносно сповільнились (відповідно до фінансово-економічних можливостей). Експорт у 2016 р. становив 15 827,4 млн дол. США, а у 2017 р. – 20 049,0 млн дол. США; різниця склала 4221,6 млн дол. США, що становить 26,7% зростання. Отже, бачимо, що експорт має динаміку до зростання, що свідчить про пожвавлення зовнішньої торгівлі. Щодо імпорту, то варто відзначити, що у 2017 р. порівняно з 2016 р. він зріс на 19,1% (це склало 3737,4 млн дол. США). Зауважимо, що сальдо зовнішньої торгівлі України з ЄС як у 2016 р., так і у 2017 р. було від'ємним: у 2016 р. – 3731,3 млн дол. США, у 2017 році – -3248,1 млн дол. США. Негативна тенденція, адже імпорт переважає експорт, але ми бачимо тенденцію до повільного скорочення цього негативного процесу на 483,2 млн дол. США. [1; 5].

Невтішні тенденції спостерігаємо, аналізуючи зовнішню торгівлю товарами України з ЄС у першій половині 2018 р. Так, у січні-серпні 2018 р. експорт

товарів становив 30 910,5 млн дол. США, імпорт – 35 914,6 млн дол. США. Порівняно зі січнем-серпнем 2017 р. експорт збільшився на 12,4% (на 3400,8 млн дол. США), імпорт – на 16,1% (на 4970,7 млн дол. США). Негативне сальдо становило 5004,1 млн дол. США (у січні-серпні 2017 р. також негативне – -3434,2 млн дол. США).

Зовнішньоторговельні операції проводились з партнерами з 215 країн світу. Інформацію щодо показників зовнішньої торгівлі України з найбільшими торговими партнерами ЄС у січні-серпні 2018 р. наведено у табл. 2.

Основу товарної структури українського експорту складали недорогочінні метали та вироби з них, продукти рослинного походження, механічні та електричні машини, жири та олії тваринного або рослинного походження, мінеральні продукти, готові харчові продукти, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, деревина і вироби з деревини.

У загальному обсязі експорту товарів порівняно з січнем-серпнем 2017 р. збільшилась частка чорних металів (з 19,9% до 22,7%), електричних машин (з 5,8% до 6,3%), деревини і виробів з деревини (з 2,8% до 3,3%). Натомість зменшилась частка зернових культур (з 15,5% до 13,6%), жирів та олій тваринного або рослинного походження (з 11,6% до 9,6%), руд, шлаку та золи (з 6,7% до 6,5%).

Показники зовнішньої торгівлі України з найбільшими торговими партнерами ЄС у січні-серпні 2018 р. [6]

Країни	Експорт			Імпорт		
	млн дол. США	у % до січня-серпня 2017 р.	у % до загального обсягу	млн дол. США	у % до січня-серпня 2017 р.	у % до загального обсягу
<i>Країни ЄС</i>	13012,1	118,3	42,1	14867,2	113,4	41,4
Німеччина	1366,1	130,9	4,4	3986,6	110,7	11,1
Франція	294,9	111,1	1,0	963,9	92,4	2,7
Китай	1324,9	100,9	4,3	4523,8	128,4	12,6
Польща	2159,2	126,7	7,0	2335,4	109,5	6,5
Чехія	578,4	129,6	1,9	633,4	124,2	1,8
Словаччина	598,3	152,1	1,9	330,8	108,6	0,9
Угорщина	1100,8	134,9	3,6	822,8	114,1	2,3
Литва	216,1	85,4	0,7	503,6	140,0	1,4

Обсяг експорту товарів до країн Європейського Союзу становив 13 012,1 млн дол. США, або 42,1% від загального обсягу експорту (у січні-серпні 2017 р. – 11 000,8 млн дол. США, або 40,0%), збільшившись порівняно з січнем-серпнем 2017 р. на 2011,3 млн дол. США, або на 18,3%.

Найбільші обсяги експорту до країн ЄС склали продукція агропромислового комплексу та харчової промисловості – 27,0% від загального обсягу експорту, недорогоцінні метали та вироби з них – 23,4%, механічні та електричні машини – 14,8%, мінеральні продукти – 13,8%.

Найвагоміші експортні поставки товарів серед країн-членів ЄС здійснювалися до Польщі, Італії, Німеччини та Угорщини.

Серед найбільших країн-партнерів експорт товарів збільшився до Угорщини на 34,9%, Німеччини – на 30,9%, Польщі – на 26,7%, Італії – на 17,5%, а зменшився до Іспанії на 14,8%, Нідерландів – на 4,9%.

Основу товарної структури українського імпорту склали мінеральні продукти, механічні та електричні машини, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби, полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них, недорогоцінні метали та вироби з них, готові харчові продукти, текстильні матеріали та текстильні вироби й продукти рослинного походження [1; 3; 6].

Імпорт товарів з країн Європейського Союзу становив 14 867,2 млн дол., або 41,4% від загального обсягу (у січні-серпні 2017 р. – відповідно 13 113,6 млн дол. та 42,4%) і збільшився проти відповідного періоду 2017 р. на 1753,6 млн дол., або на 13,4%.

Найвагоміші обсяги імпорту товарів з країн ЄС склали: механічні та електричні машини – 22,2%, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 18,2%, мінеральні продукти – 13,0%, товари агропромислового комплексу та харчової промисловості – 10,5%, засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби – 9,7%. Серед країн ЄС найвагоміші імпорتنі надходження товарів здійснювалися з Німеччини, Польщі, Італії та Франції.

У 2018 р., порівняно з 2017 р. імпорт товарів збільшився з Італії – на 29,9%, Чехії – на 24,2%, Угорщини – на 14,1%, Німеччини та США – на 10,7%, Польщі – на 9,5%, а зменшився з Франції – на 7,6%, Швейцарії – на 7,0%.

Зазначені показники свідчать про те, що терміново необхідно змінювати інтенсифікацію структури експорту з сировинного сегменту на сегмент сучасних високотехнологічних засобів.

Отже, бачимо, по-перше, через надання преференційного режиму європейській продукції український бізнес працює в умовах зростаючої конкуренції, по-друге, процес зменшення тарифів для українських товарів та імплементації Україною законодавства ЄС є своєрідним каталізатором для підвищення якості української продукції та захисту національного споживача, а також фасилітатором для спрощеного виходу українських товарів на ринок ЄС.

Варто зазначити, базисом Угоди про асоціацію між Україною та ЄС є поглиблена ЗВТ. Таким чином, поглиблена ЗВТ створює для українського бізнесу емкисний ринок, що залучає понад півмільярда споживачів з достатньо високою купівельною спроможністю. Зазначений ринок є доволі унікальним, адже він об'єднує 28 країн і базується на вільному русі товарів: продукція, що заходить на ринок ЄС, може вільно переміщатися всією його територією. Зокрема, в ЄС діє єдина для всіх країн торговельна та митна політика, а вимоги до товарів / надання послуг в усіх країнах-членах узгоджені між собою [1; 3; 6].

Угода про асоціацію передбачає скасування ввізних мит на переважну більшість промислових товарів. Зазначимо, що передусім це стосується сільського господарства, адже цей сегмент більш захищений державами, зокрема: періоди лібералізації ввізних мит є тривалішими, а низка товарів ввозиться без сплати ввізного мита, у межах тарифних квот (тобто тільки певний обсяг товару може імпортуватися в Україну або ЄС протягом року без сплати ввізного мита). Зазначимо, що на період набуття чинності Угоди про асоціацію у 2016 р. Євросоюз скасував ввізне мито на 94,7% українських промислових і 83,4% сільськогосподарських товарів. Втім, український ринок не так швидко стає відкритим, на відміну від ЄС, через те, що деяка частка тарифних ліній була лібералізована з боку України протягом перших двох років (рис. 1, рис. 2).

Варто звернути увагу на те, що час переходу України на нові тарифні лінії становить від трьох до 10 років. При цьому ЄС повинен досягти повної лібералізації тарифів протягом семи років. Така неспіввимірність спрямована перш за все на те, аби

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

українські підприємства могли пристосуватись до нових стандартів, нормативних документів, що функціонують в умовах сучасної глобальної конкуренції. Зауважимо, обсяг ввізного мита має відповідати класифікації товару відповідно до тарифних сіток, адже ставки мит необхідні для

*базова ставка – (базова ставка / (перехідний період + 1)) * рік застосування Угоди про асоціацію.*

Розглянемо, як приклад, код УКТЗЕД 2009 50 10 00 (сік томатний, що містить цукор), який імпортується в Україну з ЄС. Базова ставка мита на момент набуття чинності Угодою становила 10%, в перехідний період – три роки. Відповідно до

переходу до лібералізації. Ці тарифні сітки містяться в додатках до розділу IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Потрібно пам'ятати, що мита знижуються поступово, а їх розмір на конкретний момент обчислюється за формулою:

формули, зазначеної вище, ставка ввізного мита у 2016 р. становила 7,5%, у 2017 р. – 5%, у 2018 р. – 2,5% ($10 - 10/4 \times 3 = 2,5\%$) і буде повністю лібералізована у 2019 р.

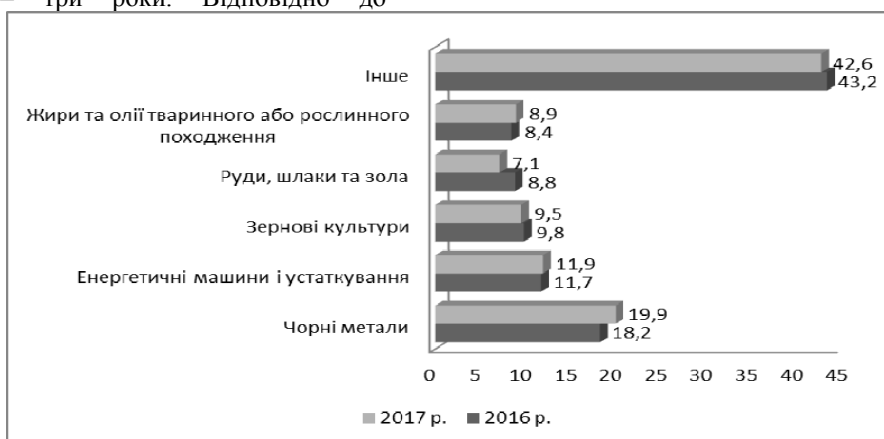

Рис. 1 Основні товарні групи українського експорту в країни ЄС [1; 6]

Аналізуючи рис. 1, бачимо, що на першому місці серед ТОП-5 груп експорту товарів в ЄС у 2016-2017 рр. займали чорні метали (відповідно 18,2% та 19,9%). Друге місце займали електричні машини та устаткування (2016 р. – 11,7%, 2017 р. – 11,9%, спостерігаємо зростання). Третє, четверте і п'яте місце ділили між собою: зернові культури (2016 р. – 9,8%, 2017 р. – 9,5%); руди, шлаки та зола (2016 р. – 8,8%, 2017 р. – 7,1%); жири та олії тваринного або

рослинного походження (2016 р. – 8,4%, 2017 р. – 8,9%).

Отже, у структурі основних товарних груп українського експорту у країни ЄС переважає сировинна та сільськогосподарська спеціалізація. Подібну тенденцію необхідно змінити, збільшивши у структурі експорту частку електричних машин, устаткування і програмного забезпечення [2; 3].

Рис. 2. Основні товарні групи українського імпорту в країни ЄС [1; 6]

Аналізуючи рис. 2, бачимо, що на першому місці серед ТОП-5 груп імпорту товарів з ЄС у 2016 р. і у 2017 р. займають енергетичні матеріали, нафта та продукти її перегонки (відповідно 14,8% та 14,6%). Друге місце займають котли, машини, апарати і

механічні пристрої (2016 р. – 14,1%, 2017 р. – 14,2%). Третє, четверте і п'яте місце ділили між собою: наземні транспортні засоби, крім залізничних (2016 р. – 8,5%, 2017 р. – 10,4%); електричні машини і устаткування (2016 р. – 7,1%, 2017 р. – 7,6%);

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

фармацевтична продукція (2016 р. – 6,6%, 2017 р. – 6,2%). Отже, у структурі основних товарних груп українського імпорту з країн ЄС переважає не тільки високотехнологічне устаткування, але є низка товарних груп – котли, машини, апарати і механічні пристрої, а також наземні транспортні засоби, які

українська економіка може успішно запропонувати імпортні замітники.

Визначимо частку країн-членів ЄС у торгівлі товарами з Україною у 2017 р. (рис. 3).

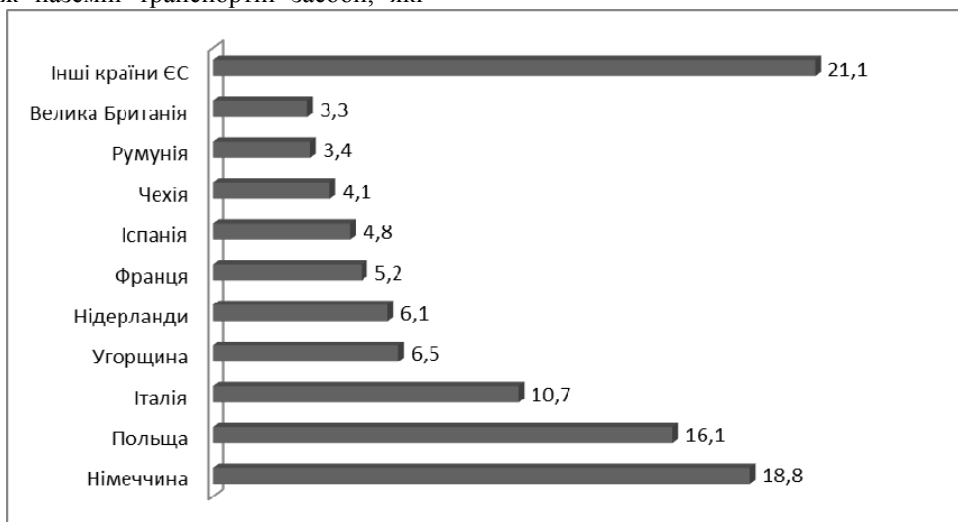

Рис. 3. Частка країн ЄС у торгівлі товарами з Україною у 2017 р. [1; 6]

Аналізуючи рис. 3, бачимо, що перше і третє місце займають країни Великої сімки, наприклад Німеччина (18,8%), Італія (10,7%), зокрема в частині високотехнологічної продукції. Друге місце займає Польща 16,1% [2; 3].

Зауважимо певна частка товарів може мати преференційні умови лише в межах тарифних квот. Зазначимо, коли тарифна квота вичерпана, мито накладається у звичайному порядку.

Слід зазначити, що під тарифні квоти потрапляє переважно висококонкурентна та стратегічно важлива

для держави-імпортера продукція. Так, для європейських товарів, що імпортуються в Україну, передбачені лише три тарифні квоти (свинина, м'ясо птиці та напівфабрикати з м'яса птиці, цукор), а для українських – 36 квот. Зокрема, під такий режим підпадають українські зернові, м'ясо птиці, виноградний і яблучний соки, мед, оброблені томати тощо (табл. 3).

Таблиця 3

Використання тарифних квот ЄС у межах ЗВТ у 2017 р.

Перелік продукції	Обсяг у тонах / використання у %
Використано у повному обсязі	
Пшениця м'яка, пшеничне борошно та гранули	960000
Кукурудза, кукурудзяне борошно та гранули	450000
Ячмінь, ячмінне борошно та гранули	270000
Цукор	20070
М'ясо птиці та напівфабрикати з м'яса птиці (основна)	16800
Виноградний та яблучний сік	12000
Оброблені томати	10000
Ячмінна крупа та борошно	6600
Мед	5200
Вершкове масло та молочні пасти	1800
Частково використані	
Крохмаль	10000/99,0
Солод та пшенична клейковина	7000/97,7
Інші цукрові продукти	12000/76,0
Овес	4000/45,9
Не використовувалися	
Сигарети та цигарка	2500
Продукти переробки солоду та крохмалю	2000
Продукція з обробленого молока	2000
Цукрові сиропи	2000
Гриби (додаткова)	500
Оброблена продукція з масла	250
Манітол сорбіту	100

Оскільки Україна є одним з провідних виробників зазначених товарів на міжнародному ринку, відповідні тарифні квоти досить швидко вичерпуються.

За результатами аналізу табл. 3 можемо зробити висновок щодо практичного застосування тарифних квот ЄС у межах ЗВТ у 2017 р. Зокрема, у графі «Використано у повному обсязі» найбільш інтенсивно вони застосовувались до такого переліку продукції: пшениця м'яка, пшеничне борошно та гранули – 960 тис. т, щодо «частково використаних»: крохмаль – 10 тис. т, солод і пшенична клейковина – 7 тис. т. Отже, зернові – це стратегічні для України товари, що забезпечують основні фінансові надходження аграрного сектору. Зауважимо, тарифна квота для імпорту в ЄС за позицією «пшениця м'яка, пшеничне борошно та гранули» в поточному році становить лише 960 тис. т. Зазначений обсяг зростає до 1 млн т у 2021 р., оскільки ЄС затвердив збільшення цієї квоти за три роки. У поточному році українські експортери вичерпали тарифні квоти на поставку пшениці та кукурудзи в ЄС за п'ять днів (з 01.01.2018 р. до 05.01.2018 р.), річну тарифну квоту ЄС на імпорт яблучного і виноградного соків – за 11 днів, а тарифну квоту на імпорт меду – за 24 дні. Через те, як свідчать наведені вище цифри, у певних випадках торгівля в умовах ЗВТ може бути не ефективною, а досить часто не можливою [5; 6].

Необхідно згадати, що певні тарифні квоти українських експортерів застосовуються досить часто не раціонально (наприклад, сухе молоко чи вершкове масло). Але цей факт пов'язаний з неузгодженістю між українськими виробниками та їх закордонними партнерами щодо одержання дозволу на імпорт в ЄС зазначеної продукції.

Для якісного застосування торговельних преференцій, узгоджених з ЗВТ, відповідно до яких експортер зобов'язаний здійснити пряме транспортування продукції до країни імпорту (тобто товари мають перевозитися безпосередньо між ЄС та Україною), тому необхідно підтвердження походження товару з України. Зазначені вимоги спрямовані на те, щоб лише учасники преференційних торговельних режимів мали змогу використовувати їхні сильні сторони. На основі спеціальних правил можемо визначити походження товару, яке має бути документально засвідчене. Експортер, що використовує преференції в рамках ЗВТ, має отримати сертифікат перевезення EUR.1 (цей документ видається митними органами України) або декларацію-інвойс (для партій, вартість яких не перевищує 6 тис. євро). Інші правила, виконання яких обов'язкові для доступу на ринок ЄС – вимоги щодо безпечності та якості продукції. Демонстрація того, що товар відповідає встановленим вимогам, є обов'язком виробника / експортера, який повинен самостійно встановити обов'язкові вимоги, передбачені для його продукції в ЄС; визначити додаткові стандарти, яким повинна відповідати продукція (на добровільній основі); довести, що товар відповідає обов'язковим вимогам / добровільним стандартам (через процедуру оцінювання відповідності, що може бути здійснена як

виробником, так і незалежним органом). Таким чином, з одного боку, в ЄС запроваджений ефективний ринковий нагляд, що не обтяжує бізнес перевітками та бюрократичними процедурами, проте застосовує жорсткі санкції у разі виявлення порушень. З іншого боку, приватні гравці навчилися брати на себе відповідальність за продукт, який вони поставляють на ринок. Водночас експортер має брати до уваги взаємодію юридичних, комерційних та інших релевантних аспектів. Наприклад, європейській споживач звертає особливу увагу на умови виробництва товару та дотримання виробником політики сталого розвитку: захист навколишнього середовища і соціальна відповідальність, гідні умови праці, дотримання бізнес-етики, протидія корупції тощо. Угода про асоціацію – це документ, який дає можливість високоєфективної співпраці у різних секторах економік України та країн Євросоюзу, його визнано одним з найбільш прогресивних у світі. Він закладає ефективний механізм для подолання тарифних і нетарифних бар'єрів у торгівлі між Україною та ЄС (шляхом адаптації українського законодавства). Водночас не варто забувати, що не всі товари, які виробляються в Україні та ЄС (згадаємо хоча б ввізні мита на європейські автомобілі), можуть користуватися усіма преференціями вільної торгівлі. Відкритість ринку для того чи іншого товару передусім залежить від таких чинників, як важливість певного товару для країни-імпортера, обсяг імпорту, протекція з боку держави, вплив безмитного імпорту конкретного товару на конкуренцію в країні-імпортері та перебіг процесу перемовин. Можна навести чимало пояснень щодо того, чому на практиці навіть в умовах «вільної торгівлі» ринок тієї чи іншої країни може бути закритим для певного товару (при цьому потрібно враховувати як тарифні, так і нетарифні бар'єри). Але мораль одна – вже на етапі ініціювання переговорів щодо укладення угоди про вільну торгівлю бізнесу та уряду необхідно вести активний діалог щодо умов торгівлі в межах відповідної угоди. Водночас це питання стосується не лише експорту українського товару на міжнародні ринки, але й імпорту відповідного товару з боку торговельних партнерів на ринок України.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що проаналізовано сучасний стан і закономірності торговельно-економічної співпраці між країнами Європи. Визначено тенденції окремих митно-тарифних аспектів регулювання розвитку зовнішньої торгівлі Україна-ЄС за 2016-2017 роки. З'ясовані проблеми та перспективи, виявлено закономірності та визначено кількісні та якісні показники зовнішньоторговельного обороту Україна-ЄС у 2016-2017 рр. Рівень зростання ЗТО у 2017 р. склав 22,5%, що свідчить про часткове поживлення зовнішньої торгівлі України з ЄС. У структурі ЗТО відбулося зростання частки товарів на 25,1% у 2017 р. порівняно з 2016 р. Сальдо зовнішньої торгівлі України з ЄС (як у 2016 р., так і у 2017 р.) було від'ємним: у 2016 р. – – 3731,3 млн дол. США, а у 2017 р. – – 3248,1 млн дол. США. Негативна тенденція, адже імпорт переважає експорт, але бачимо її повільну

зміну (на 483,2 млн дол. США). Найбільші обсяги експорту до країн ЄС склали продукція агропромислового комплексу та харчової промисловості – 27,0% від загального обсягу експорту, недорогоцінні метали та вироби з них – 23,4%, механічні та електричні машини – 14,8%, мінеральні продукти – 13,8%. Найвагоміші експортні поставки товарів серед країн-членів ЄС здійснювалися до Польщі, Італії, Німеччини та Угорщини.

Список використаних джерел

1. Експортна стратегія України: Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі 2017-2021. Женева: Міжнародний торговельний центр, 2017. 135 с.
2. *Імплементация Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: економічні виклики та нові можливості*: наукова доповідь / ред.: В. М. Геєць, Т. О. Осташко; ДУ «Ін-т економіки та прогнозування НАН України». К., 2016. 184 с.
3. Осташко Т. О., Лір В. Е., Венгер В. В., Олєфір В. К., Биконя О. С. Зміна традиційних позицій українського експорту. *Економіка і прогнозування*. 2017. № 2. С. 57-74.
4. Бережнюк І. Г. *Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти*: монографія. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2009. 543 с.
5. Журба І. Є. Тенденції та перспективи розвитку україно-канадських торговельно-економічних взаємовідносин. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2017. Т. 2, № 44. С. 80-86.
6. Зовнішньоекономічна діяльність. *Державна служба статистики України*: офіційний сайт. 2017. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

References

1. Eksportna stratehiya Ukrayiny: Dorozhnya karta stratehichnoho rozvytku torhivli 2017-2021 [Export

Strategy of Ukraine: Roadmap for Strategic Trade Development 2017-2021] (2017). Geneva: International Trade Center. [in Ukrainian].

2. Heyets, V. M., & Ostashko, T. O. (Eds.) (2016). Implementatsiya Uhody pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu ta ES: ekonomichni vyklyky ta novi mozhlyvosti [The implementation of the Agreement about Association between Ukraine and the EU: Economic Challenges and opportunities]: Scientific report. Kyiv: Institute for Economics and Forecasting NAS of Ukraine. [in Ukrainian].

3. Ostashko, T. O., Lir, V. E., Venher, V. V., Olefir, V. K., & Bykonya, O. S. (2017). Zmina tradytsiynykh pozytsiy ukrayins'koho eksportu [Changing the traditional position of Ukrainian exports]. *Ekonomika i prohnozuvannya – Economy and Forecasting*, 2, 57-74. [in Ukrainian].

4. Berezhnyuk, I. G. (2009). Mytne rehulyuvannya Ukrayiny: natsional'ni ta mizhnarodni aspekty [Customs regulation of Ukraine: national and international aspects]. Dnipropetrovsk: Academy of Customs Service of Ukraine. [in Ukrainian].

5. Zhurba, I. Ye. (2017). Tendentsiyi ta perspektyvy rozvytku ukrayino-kanads'kykh torhovel'no-ekonomichnykh vzayemovidnosyn [Trends and prospects for the development of ukrainian-canadian trade and economic relations]. In *Zbirnyk naukovykh prats' Cherkas'koho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky [Proceedings of the Cherkasy State Technological University. Series Economics]*: Vol. 2(44) (pp. 80-86). [in Ukrainian].

6. Zovnishn'oekonomichna diyal'nist' [Foreign activities] (2017). *State Statistics Service of Ukraine*: Website. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

Надійшло 29.08.2018 р.